

Hamid Sadr: Sakupljač ptica iz Auschwitza

“...osjećaj stida, zbog kojeg bismo
poželjeli oprati svoju svijest i
pamćenje od užasa koji su se
nastanili u njima: i s mukom, jer
smo se sjetili da to nije bilo
moguće...”

Primo Levi, Primirje

STIEGLITZ: časopis koji izlazi povremeno, odnosno bolje rečeno, list s obavijestima malog formata: velik otprilike petnaest puta dvadeset i jedan cm, dakle brošura, koja je dosad izlazila svaka tri mjeseca, bio je od samog početka skromno glasilo, kakva izdaju mnoga udruženja, društva i organizacije ne bi li održavali kontakt sa svojim članstvom.

Kad se brošura uzme u ruku, na naslovnoj stranici gore desno (pored mjesta izlaska, datuma i broja izdanja) vidi se tušem nacrtan češljugar¹, koji je u međuvremenu proslavio trideset i treći rođendan. Takav, kako sam ga tada sâm nacrtao, poznat je svim našim čitateljima. Ispod njega nalazi se prazan četverokut u koji se upisuje adresa pretplatnika: obično to činim sâm, ili, kada nemam vremena, moja žena, koja bi strojem ispisala sve adrese novih pretplatnika, izrezala iz škarama i potom zalijepila u prazan četverokut. Nije ih bilo mnogo, jer je broj naših pretplatnika godinama bio konstantan. Njihov broj varirao je između šest stotina i šest stotina i pedeset. Naši kupci, ako ih smijem tako nazvati, bili su ornitolozi, biolozi i ekolozi, koji su se tim znanostima bavili iz hobija ili entuzijazma. Njima valja pribrojiti još nekoliko muzeja, istraživačkih instituta i poneki srodan fakultet, poput botanike ili agronomije, koji su bili pretplaćeni na *Stieglitz* kako bi znali čime se bave ljubitelji tih znanosti. Bila su tu još dva ili tri austrijska društva za zaštitu životinja, koja su se pretplatila za *Stieglitz*, jer smo uvijek besplatno objavljivali njihove oglase i najave. Ali glavni čitatelji *Stieglitza* bili su i dokraja ostali ljudi koji se u slobodno vrijeme bave ornitologijom. Oni su bili ti koji su kao trajni čitatelji *Stieglitz* dosada održali na životu, ne samo pretplatama, već i izdašnim novčanim priložima, znanstvenim člancima i vijestima.

Stoga su pisma čitatelja bila za nas tako važna. Ona su uglavnom dolazila od ornitologa, jer oni su, što se tiče pisama pisanja, posebno marljivi. Mora se istaknuti i da su oni bili ti koji su svojim znanstvenim priložima i idejama za poboljšanje od *Stieglitza* napravili ono što je naposljetku postao: informativni list cijenjen i u stručnim krugovima.

Prilozi, članci i izvještaji koje su nam slali naši čitatelji, bavili su se isključivo svijetom ptica. Katkad bi bili toliko zanimljivi i napeti da smo morali *Stieglitz* tiskati na 36 stranica, umjesto na uobičajenih

---

¹ Njem. Stieglitz, op. prev.

24. Odatle naziv *prilozi*, a ne *pisma čitatelja*.

Jedna važna točka po tom pitanju bila je stoga razvrstavanje pošte. Uvijek smo jako pazili na to da pristiglu poštu obrađujemo sa što više pažnje. S vremenom nam se pretvorilo u ritual da nakon škole (moja žena i ja smo gimnazijski učitelji biologije) naizmjenice odlazimo do poštanskog ureda u Bennovoj ulici i uzimamo pristigla pisma. Do vikenda (dakle, do nedjelje, kada smo imali vremena čitati poštu) ona bi, međutim, ostajala neotvorena na stoliću u našem predsoblju.

Da smo ih otvarali na Neusiedelskom jezeru, razumjelo se samo po sebi: posrijedi je također bila ritualna radnja, koje smo se držali već duže vrijeme. Prije svega je Rut (moja žena) posebno cijenila tu naviku, to više što je, prije nego što smo se upoznali i oženili, i sama bila od onih marljivih ornitologinja, koje su *Stieglitzu* slale svoje priloge: bila je tada, doduše, mlada, kao ornitologinja ni kuhana ni pečena, ali bila je ozbiljna i veoma ambiciozna. Odmah nakon što smo se upoznali preko njenih priloga, predložila je da kao slobodna suradnica sudjeluje u oblikovanju *Stieglitza*. Bilo je to doba kada su se vodile borbe da se Neusiedelsko jezero proglasi zaštićenim prirodnim područjem. Jer se pričalo kako se zemaljska vlada (Gradišća) sprema zatvoriti jezero betonskim mostom. Skupina mladih zaljubljenika u ornitologiju, koji su tada surađivali sa *Stieglitzom*, sastajala se svakog tjedna na obali jezera u Rustu, gradu roda i lastavica, kako bi procijenila situaciju. Ponekad je tu bilo i sveučilišnih profesora (među njima i poznati nobelovac), koji su referirali o ponašanju pojedinih vrsta ptica, što je naposljetku urodilo listom rijetkih ptičjih vrsta. Euforija da se ptičje vrste koje su uvrštene popis najugroženijih ptica u cijelosti deklariraju kao zaštićene, bila je velika. Odlučeno je da se na popis uvrste mnoge domaće ptice koje žive slobodno i ne smiju se loviti (s izuzetkom crne i sive vrane, vrane gačca, šojke, svrake i čvorka). Moja žena (koja je već tada, u trideset i jednoj godini, radila kao učiteljica biologije u Sieveringu), u krugu mladih ornitologa hobista bila je poznata kao šutljiva osoba.

Bila je, doduše, povučena i mirna, no marljivo se probijala svojim pametnim i dobro promišljenim prijedlozima. Nakon što je zemaljska vlada odustala od projekta gradnje mosta i velike dijelove močvare stavila pod zaštitu, ona je nastavila dolaziti na jezero. Sretali smo sve češće, tako da sam je zamolio za stručnu pomoć. Viđali smo se svakog vikenda i zajedno čitali priloge koji su stizali na adresu *Stieglitza*.

Sada, nakon mnogo godina braka, dosta se toga primijenilo, ali zadržali smo naviku da preko vikenda odlazimo na jezero, kako bi u jednoj stanici za osmatranje otvorili pristiglu poštu. Tmurno vrijeme nad trskom i vodom, zimska hladnoća i loša vidljivost zbog jesenjih magli, nisu na mogli omesti. Bila zima ili ljeto, uvijek bismo iz Beča kretalo oko sedam sati ujutro, kako bismo na jezero stigli otprilike do devet. Jezero se (kao što mogu potvrditi svi koji su tamošnje drvene tornjeve koristili kao osmatračnice za promatranje ptica) još nalazilo u dubokom snu. Radosno iščekivanje na Kutu jezera (Illmitzer Zicksee), kada bismo izašli iz auta, osvrnuli se oko sebe, a motor bi se nakon

malo brujanja ugasio, bilo je za nas čisto blaženstvo. Svaki put nas je oduševljavalo da šutke i napeto iščekujemo kada će prva jata ptica selica kroz maglu krenuti južnom rutom. Uvijek je bilo isto: ja sam nosio knjige, tople pokrivače i dva dalekozora na osmatračnicu, a Rut me je pratila s užinom, poštom i dvije stolce na rasklapanje. Bio nam je običaj da s otvaranjem pošte čekamo do stanke za kavu. Dotad se svatko bavio onom ptičjom vrstom koju je upravo obrađivao. Jedva da smo razgovarali. Gledali smo u zrak, preko gustog pojasa trske u smjeru jezera, i promatrali što tražena ptica upravo radi.

Draga Rut,

Tako započinje posljednji broj *Stieglitza*, objavljen kao posebno izdanje, jer se zapravo sastoji samo od dugog izdavačkog uvodnika. Taj posljednji broj trebao je u cijelosti biti odgovor na ono izdanje, koje si potajice i neautorizirano pod neobičnim naslovom “Sakupljač ptica iz Auschwitza” bez mog dopuštenja poslala našim pretplatnicima.

Taj posljednji broj za dva tjedna odlazi u tisak, a tebi šaljem tekst kao PDF-datoteku, u nadi da ga nećeš samo pročitati, nego i kritički ocijeniti. U središtu izdanja nalazi se pitanje zašto si objavila taj broj. Naše čitatelje najviše ljuti činjenica da u tom svom izdanju, znamenitog profesora Günthera Niethammera (za mnoge i dalje ornitologa stoljeća) optužuješ da je u Auschwitzu bio jedan od ubojica u tamošnjoj tvornici smrti. Stoga u ovom uvodniku onim ornitolozima koji su dobili to izdanje, moram navesti razloge zašto si to učinila i kako si došla do tih rezultata. Za mnoge je zagonetka zašto si tim potezom ugrozila ne samo opstanak jednog renomiranog stručnog časopisa, već i nastavak našeg braka. Dakle, kao što vidiš, mnogo je pitanja koja iziskuju odgovor.

Znam, živimo odvojeno i nalazimo se pred razvodom, i jasno mi je da od tebe ne trebam očekivati previše. Ne računam s tim da ćeš biti suglasna sa svime što pišem o tvom imitiranom izdanju, o tebi i našem odnosu. Ali smijem se bar nadati da ćeš, kao što ja na rubu teksta često

komentiram ono što se dogodilo, sa svoje strane pokušati bez emocija i nagađanja iznijeti svoje viđenje stvari.

Budi sigurna da ću pročitati sva tvoja prigovore i primjedbe, i nastojat ću ispraviti greške ako ih budem zamijetio.

Kobno pismo iz Perua

Dan kada je stiglo neobično pismo iz peruanske istraživačke stanica Pacullpa (beznačajne promatračke stanice na Amazoni), koje je stubokom izmijenilo život dotad normalnog bračnog para i redovito tiskanog časopisa *Stieglitz*, bila je maglovita nedjelja u studenom.

Kao i obično, nas dvoje smo čučali kraj jezera, ja sam izviđao ima li pataka gogoljica (netta rufina), a Rut je marljivo tražila jednu crnu rodu (ciconia nigra), što ju je mjesecima promatrala, uživajući u jutarnjoj tišini kraj jezera. U prvoj pauzi za kavu (uvijek sam prvi iz termos-boce natočio kavu), ona je odložila dalekozor i počela otvarati pisma. Kao što je navikla, pisma je čitala na glas, redosljedom kojim su pristigla i bila poredana jedno na drugo. Nije tu bilo ničeg uzbudljivog: uobičajeni upiti, izvješća, obavijesti i slično. Kod jednog pisma prestala je čitati na glas. Udubila se u sadržaj, ponavljajući, dok sam punio lulu: “Pacullpa!”, pa opet: “Pacullpa!”

Začudena činjenicom da je stanica za promatranje ptica u Peruu još radila, upitala me je nije li to ista ona istraživačka stanica što su je šezdesetih godina Nijemci podigli u području Amazone. Potvrдно sam klimnuo glavom i nastavio slušati kako čita.

Rijetko se događalo da nam stigne nešto što bi toliko oživjelo naše mirne nedjelje kraj jezera. Za neupućenog to možda neće biti razumljivo, ali ornitolog će takvo pismo (iz daleke promatračke stanice, pa još k tome iz Amazonske prašume) doživjeti kao poruku u boci.

Za usporedbu: toliko bi nas iznenadile jedino obavijesti o nekoj zaboravljenoj ptičjoj vrsti. Evo primjera: kada su prošle godine u Beč po drugi put doletjeli ruski drozdovi bravenjaci, nastanivši u velikim jatima bečke parkove, groblja i vrtove, taj nepredvidljiv događaj izazvao je veliko uzbuđenje: oni koji su prethodne godine doživjeli dolazak jata koja su brojila do 300 ptica, već su u listopadu izgarali od znatiželje koliko li će ih biti ove godine.

Stieglitz je u takvim slučajevima uvijek morao reagirati veoma brzo. U pravilu bismo molili za korisne podatke, koje su nam se trebali dostavljati telefonom. Zašto? Jer smo dobro poznavali groznicu naših čitatelja i znali da ih obavijesti, zvuče li krikovi te vrste ptica promuklo i jedu li glogove bobice, plodove koprivića ili imelu, zanimaju više od, recimo, rata u Jugoslaviji ili poplava u Africi.

Time želim reći da nas je pismo iz Lime te nedjelje posve zaokupilo. Autor pisma – jedan mladi njemački ornitolog – htio je znati govori li nam nešto ime Marianne Koepke, jer je u Odjelu za ptice i sisavce prirodoslovnog muzeja u Limi, u ostavštini gospođe dr.

Koepke naišao na nešto što ona do svoje tragične smrti nije uspjela razjasniti. Pogledao sam Rut, koja je, dok je čitala, odmahivala glavom, jer je nedavno napisala prilog povodom tridesete obljetnice smrti gospođe Koepke. Objavili smo čak i njezinu fotografiju, jedinu koju smo imali u arhivi. Slika prikazuje plavokosu ženu od 32 godine, koja u svakoj ruci drži po jednu nepoznatu pticu i smješka se u kameru. Ta fotografija i životopis, koji je išao uz nju, potjecali su od jednog poljskog kolege, a Rut je od njegova članka, objavljena u njemačkoj odmah nakon njene smrti, sročila prilog. Njezin napis, objavljen u *Stieglitzu* (br. 125) pod naslovom “Hrabra istraživačica Marianne Koepke (1924 – 1971)”, glasi ovako:

“Gospođa dr. Koepke na ovoj fotografiji snimljenoj 1966. (pet godina prije svoje tragične smrti u Amazonskoj prašumi) ima trideset i dvije godine. Avion na redovitoj liniji, kojim su ona i njena kći letjele iz Lime u Pacallpu (nedaleko istraživačke stanice) srušio se iznad prašume. Deset dana avion sa 92 putnika slovio je kao nestao, dok svjetski tisak nije objavio da je jedna putnica nakon dugog hoda stigla do naseljena mjesta: bila je to sedamnaestogodišnja Juliane, kći tragično stradale Marianne Koepke. Gospođa dr. Koepke, kao što neki od nas znaju, u ornitološkim krugovima nije bila nepoznato ime. Kao hrabra istraživačica bila je veoma omiljena. Prije rata bila je prisiljena napustiti Njemačku zbog političkih prilika, koje ovdje ne želimo pobliže objašnjavati. Iselila je u Peru, gdje se udala za njemačkog biologa dr. H. M. Koepkea i od 1953. vodila Odjel za ptice i sisavce prirodoslovnog muzeja u Limi...”

Dobro se sjećam da je rečenica: *Prije rata bila je prisiljena napustiti Njemačku, zbog političkih prilika koje ovdje ne želimo pobliže objašnjavati*, isprva bila formulirana drukčije. Mnogo oštrije i političkije nego što je potom otisnuta. Nakon duge rasprave s Rut iz prvotne rečenice nastala je formulacija koja je objavljena u prilogu. Tada je to bilo beznačajno, ali danas, s obzirom na objavljeno izdanje pod naslovom “Sakupljač ptica iz Auschwitzta”, važno je da priču ispričam od početka.

Čitala je pismo iz Lime, a ja sam sve pozornije slušao. Jer rekla je, a da mi prije toga nije otkrila ništa o sadržaju pisma: “Njemački ornitolog iz Lime žali znati možemo li uspostaviti kontakt s kolegama u Varšavi ili Krakovu.” “Čemu?”, pitao sam je, ona nije reagirala na moje pitanje, pa sam joj uzeo pismo iz ruku.

Mladi nasljednik gospođe Koepke iz Lime prvo nam je čestitao što smo se proslavili listom, a onda je prešao na stvar i napisao da je pri pregledavanju ostavštine gospođe Koepke naišao na mnoga pitanja, na koja bi zacijelo mogao odgovoriti samo upućeni kolega iz Poljske. Između ostalog: što se dogodilo s nestalim ptičjim kožama i to onih vrsta (furnaridi) što su ih poljski istraživači u prošlom stoljeću

skupili na Amazoni i donijeli u Varšavu? Naum gospođe Koepke da ih upotrijebi kao poredbeni materijal nije ostvaren, jer u Varšavi nisu uspjeli pronaći tražene ptičje kože. Sada se našao pred istim problemom kao i gospođa dr. Koepke. Pismeno se, doduše, obratio muzejima u Varšavi i Krakovu, ali nije dobio odgovor. Poznajemo li među varšavskim i krakovskim ornitolozima nekog tko bi stanici u Limi mogao pomoći pri daljnjoj potrazi?

Sve je to zvučalo razumno, ali ono što me je zaprepastilo bila je rečenica: “S gospođom Koepke dijelim bojazan da su kože, ukoliko njihove zalihe zaista ne postoje, spaljene u jeku ratnih operacija u Varšavi ili ih je, što bi bilo vjerojatnije, njemačka vojska zaplijenila i odnijela u Berlin ili Beč.”

U tom odlomku naslutio sam politički lapsus, i to one vrste kakvih sam se u *Stieglitzu* oduvijek klonio. Odložio sam pismo i predložio da njegovu autoru kratkim dopisom saopćimo da u Varšavi ne poznajemo nikog.

Potom je uslijedila ona šutnja koja mi je bila poznata kao početak lošeg raspoloženja. Nije bilo posrijedi sivilo dana, pa ni magla, koja je pritiskala površinu mliječno bijela jezera, dajući pojasu trske koji ga je okruživao žalostan izgled, bila je to Rutina šutnja puna predbacivanja, koja nam je tog prijepodneva pokvarila radosno raspoloženje.

Ovdje, međutim, moram istaknuti da ne vjerujem da je zanimanje što ga je moja žena tada pokazala za njemačku istraživačicu i za njena nasljednika, u tom trenutku već bio političke prirode. U igri su bili drugi uzroci, što ih diskreciji za volju na ovom mjestu ne bih spominjao.

Draga Rut, priznaj!

Prvo si pomislila da mogućnost da uključimo varšavskog slikara ptica, što smo ga oboje poznavali. No, znala si da bih se usprotivio tome i da bi mi se teško mogla uspješno suprotstaviti. Ali tvoja srdžba bila je te nedjelje mnogo kompleksnija, nego što se to moglo pomisliti. Ono što tada nisam shvatio bila je činjenica da je bitnu ulogu u svemu tome odigrala sudbinska usporedba između našeg braka bez djece s onim (u ovom slučaju) poznate ornitologinje Koepke, koja je u to vrijeme bila tvoj idol. Ono što te je učinilo toliko nesretnom bila je činjenica da smo nas dvoje bili u dobi koja više ne ostavlja mjesta sanjarenju. Dok si istraživala slučaj gospođe Koepke, rekla si: “Mogli smo dogurati isto tako daleko.” A kada na to nisam reagirao, tvrdoglavo si nastavila: “Pogledaj gdje

smo i što je ostalo od nas i naših mladenačkih snova.”

Kako bi se mogla točno prisjetiti, reći ću ti gdje se to odigralo: Sjedili smo u kuhinji. Pred sobom si imala fotografiju te istraživačice. Nakon nekog vremena rekla si: “Uvijek sjedimo u kuhinji, jer se nikad nismo usudili izaći u svijet. Dvoje ostarjelih gimnazijskih učitelja bez djece, koji poslušno uplaćuju u mirovinski fond.”

Kada je kraj jezera tvoja šutnja polako počela postajati neizdrživa, spustio sam ruku u kojoj sam držao dalekozor i promrmljao kako je doduše na neki način dirljivo da je *Stieglitz* prodro čak do područja Amazone, ali i kako se moramo kloniti upletanja u politička pitanja. Rekla si: “Hm”, a tišina je nakon tog nejasnog odgovora odjeknula do slojeva oblaka, koji su se izvjesili nad jezerom. Odložio sam pismo i promrmljao: “Zabrinjavajuće, veoma zabrinjavajuće”, želeći prijeći na sljedeće pismo. Sjećaš li je još što se dogodilo potom?

U preostalim pismima nije pisalo ništa uzbudljivo. Apel WWF-a (mislila je na poziv što ga je uputio *The World Wild Fund for Nature*) trebalo bi možda uvrstiti bez prijevoda.” “Ne”, rekao sam i predložio da nazovemo ljude i pitamo hoće li radije njemački prijevod. Kako bi se uz financijsku potporu sponzora obnovile stare medvjede staze u predjelu Ötschera i u koruškim Karavankama, WWF je u svom pozivu predlagao nekoliko rješenja. Razgovor o WWF-u odvratio nas je od gospođe Koepke. Pitala me je mora li se ta organizacija bojati za vlastiti opstanak, jer se njihov izražajan izvještaj o uspjehu pod naslovom: *Životinje s našeg grba već su spašene*, koji je zaštitnike životinja trebao ponukati da djeluju, manje ili više doimao kao poziv za dobrovoljne priloge. Bilo je malčice pretjerano tvrditi da je već osiguran opstanak orla štekavca, velikog potrka, rode i rosike. “Nemam ništa protiv”, rekao sam. “Stavit ćemo i engleski i njemački tekst.”

Tako smo prolazili pismo po pismo, nastavivši se baviti vijestima, izvještajima i člancima. Nakon ručka ustao sam i sâm otišao do šumarka iza tornja za osmatranje da skupim drva za kamin u našoj dnevnoj sobi. Ona nije htjela sa mnom, jer joj je, kako mi je kasnije priznala, bila puna kapa grobničkog mirisa naših redovitih rituala; to što iz tjedna u tjedan čučimo kraj jezera i prepisujemo sitnice iz pisama čitatelja ispunjavao ju je gađenjem, rekla mi je kasnije u autu.

Draga Rut,

Dok smo se vozili prema Beču, rekla si da mladi ljudi odlaze u prašumu kako bi istražili područje Amazone, a nas dvoje se iz godine u godinu bavimo samo tim listom. A ja sam te promatrao kako zagledana u retrovizor vrškom malog prsta iz kuta oka uklanjaš ostatak suze.

Lijepo je i dobro, rekla si, da zagriženi istraživači hobisti s vremena na vrijeme napišu nešto u našem listu, no je li zaista jedini smisao našeg života da brinemo za njihove priloge? Cijelim putem prema Rustu predbacivala si mi da ti život s rintanjem u školi i svime što radiš oko našeg bijednog lista odlazi k vragu. Promrmljao sam nešto u stilu: ambicioznost i umijeće moraju ići jedno s drugim, ali zapravo sam razmišljao o dugotrajnoj aferi koju si tada imala s onim mladim školskim vijećnikom. Nije li sada netko drugi u igri? U Rustu (gradu s bezbroj lastavičjih i rodinih gnijezda) ravnodušno si promatrala poklopce na dimnjacima lijevo i desno od ulice, a kada sam te upitao hoćeš li da se odvezemo do našeg vinara i kupimo vina, nevoljko si pristala. Izašao sam iz auta i sâm morao otići po uobičajenih deset boca Neuburgera, koje smo svakog tjedna tamo kupovali. U vožnji do Beča vladala je ledena šutnja. Do jugozapadne tangente slušali smo zvuk brisača, koji su strpljivo i ravnodušno kriještali, dok me iznebuha nisi pitala hoće li nam (mislila si, kad umremo) ostati nešto od svega toga što sada radimo. Hoće li se drugi ljudi pobrinuti da *Stieglitz* nastavi izlaziti? Bile su to čudesne glose za diskusiju, a sve to samo zbog jednog pisma iz Amazonske prašume. Ili je posrijedi bila bol žene bez djece, koja je ušla u godine?

Kada smo stigli u Beč, smjesta sam, trudeći se da nas oraspoložim, otvorio bocu Neuburgera i naslagao cjepanice u kamin, dok si ti bila pod tušem. Nakon što sam zapalio vatru,

koja je prigušila svjetlo u sobi, požurio sam u kuhinju da od ostataka sira, pašteta i salame na brzinu napravim sendviče.

Priznaj, dotad nam zapravo ništa nije nedostajalo. Oboje smo bili pragmatični činovnici, naš stan na Alerskoj cesti nije se, doduše, mogao uspoređivati s novoizgrađenim stanom u potkrovlju, no bio je originalan kao starinski stan s dugim vanjskim hodnicima. Dugački balkon povezivao je sve sobe s golemim dvorišnim vrtom, koji je neprestance bio pun zelenila. Iz radne i dnevne sobe, spavaće sobe i kuhinje, moglo se gledati van i posvuda na dugačkom balkonu vidjeti biljke i kućice za ptice koje si sama izradila, kako se opremljene biološkim kuglama masti njišu na vjetru.

Dok sam na blagoj kiši s lulom u ustima stajao na balkonu i pušeci krišom virio u unutrašnjost stana, prizor tople dnevne sobe, vatra u kaminu, otvorene boce vina nadomak vatre i pladanj sa sendvičima na stolu, zrcalio je jednostavnu udobnost.

Zadržao sam se neko vrijeme, slušajući kišu i gledajući te kako izlaziš iz kupaonice i mokre kose odlaziš u radnu sobu, ne bi li pretipkala bilješke iz teke. U svjetlu monitora izgledala si orno, svježije i dobro. Bilo je ugodno gledati te ispred kompjutera, kako hitro pišeš. Smirenost s kojom si u ornitološki časopis upisivala svoja zapažanja ostavljala je dojam da je tvoja ljutnja prošla.

Samo si kod pisma iz Pucallpe (ili Lime) zastala i nakon kraćeg oklijevanja potražila fotografiju nesretne dr. Koepke, jedinu koju smo imali. Nasmiješeno si je postavila iza zelenog zaslona svjetiljke na pisaćem stolu. Uživao sam u prizoru dviju soba, u kojima su stolna svjetiljka i vatra u kaminu svojom toplinom prkosile hladnoj jesenjoj kiši, i osjećao radostan zanos.

Sada, nakon svega što se potom

dogodilo, naime, nakon definitivnog razlaza s tobom, iseljenja iz Alsterske ceste i definitivnog gašenja *Stieglitza*, sklon sam odgovornost za sve pripisati pismu iz Lime (ili Pucallpe). Jer to pismo krivo je što se promijenio naš život na Alsterskoj cesti, koji je dotad protjecao tako ravnomjerno.

Ovo se ne zaboravlja: dok sam sjedio u dnevnoj sobi, ušla si s otisnutim tiskarskim predlošcima, a kada si ugledala vatru u kaminu, sendviče i otvorene boce vina, lice ti se ozarilo.

“Idem brzo po mineralnu vodu”, rekla si i vratila se sa zelenom bocom. Osjećam toliku bol da ne mogu nastaviti s pisanjem. Raspoloženje je bilo zaista ugodno: vani je sipila kiša, unutra je pucketalo drvo na vatri, i dok sam kušao vino i pušio lulu, ti si mi pokazivala tiskarske predloške pisama čitatelja i skraćenih vijesti.

Potom smo razgovarali o jednom navodno otrovanom orlu štekavcu, što su ga tjedan ranije članovi društva za zaštitu životinja pronašli mrtva na Dunavskim poljanama. Pitala si me ne bismo li trebali objaviti i snimku koju su nam poslali. Potom smo se bavili priložima, a na kraju jednim pismom čitatelja upućenim redakciji. Kada je boca bila prazna, a vatra u kaminu stišala (tinjala je samo još ispod pepela), rekla si kao usput:

“Morali bismo još smisliti odgovor na pismo iz Perua.”

To što u svom “Sakupljaču ptica iz Auschwitzta” tako veličanstveno tumačiš kao moj potpuni pristanak bio je tek potvrđan odgovor na jedno pitanje u jednom ugodnom trenutku. Onako umoran, nisam, iskreno rečeno, imao volje da se svađam s tobom. Čemu nepotreban napor, pomislio sam, a kada si htjela ustati, ne bi li brzo otišla po kartice s adresama, promrmljao sam: ne. Vratila si se s kartotekom i počela pretraživati adrese u Varšavi i Krakovu.